

MÜBAHİSƏLƏRİN MEDIASIYA ÜSULU İLƏ HƏLLİ

Chinara Gasimova
Lawyer

AÇAR SÖZLƏR:

Mediasiya, mediator, mübahisələrin həlli, mübahisələrin həllində alternativ yollar

XÜLASƏ:

Bu məqalədə ölkəmizdə formalaşmağa başlayan Mediasiya (vasitəçilik) üsulu ilə mübahisələrin həllindən bəhs olunur. Məqalədə mediasiya haqqında ilkin anlayışlar, mediatorun fəaliyyətinin təşkili məsələsi, mediasiyanın mənfi və müsbət tərəfləri, tətbiq oluna biləcəyi hüquq sahələri və mediasiya etikasının prinsipləri haqqında məlumat verilir.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

Медиация, медиатор, разрешение конфликтов, альтернативные способы разрешения споров

РЕЗЮМЕ:

Эта статья посвящена разрешению споров через Медиацию (посредничество), которая начинает формироваться в нашей стране. В статье представлена первичная информация о понятии медиации, вопрос об организации деятельности медиатора, положительные и отрицательные стороны медиации, области права которые могут быть применены и этические принципы медиации.

KEYWORDS:

Mediation, mediator, dispute resolution, alternative dispute resolution

SUMMARY:

This article deals with the solution of disputes through

mediation, which has just started to form in our country. The article examines the basics of mediation concept, organization of mediator's activity, negative and positive aspects of mediation, the legal areas in which mediation can be applied and the principles of mediation ethics.

GİRİŞ:

Azərbaycanda hüquq sistemində mübahisələrin həll edilməsinin ən geniş yayılmış üsulu məhkəmələrə müraciət etmək olsa da, hüquqi mübahisələri məhkəmələrdən başqa alternativ yollarla da həll etmək mümkündür. Alternativ mübahisələrin həlli metodu kimi danışıqlar, vasitəçinin iştirakı ilə danışıqlar, arbitraj və ya münsiflər məhkəməsi, vasitəçilik, ekspertin müstəqil rəyi, araşdırma, barışdırıcı icraat, özəl məhkəmə və s. kimi formalar müşahidə edilir. (15, 7.1.8-ci maddə, prioritet 1.8) Alternativ üsullardan biri hüquq mübahisələrinin həllində üçüncü şəxslərin vasitəçiliyi ilə danışıqlar(mediasiya)dır. Mediasiya – tərəflər arasında mübahisənin üçüncü şəxsin köməyi ilə qarşılıqlı razılıq əsasında həlli üsuludur. (14, 2.0.1-ci maddə) Bu, o deməkdir ki, mübahisə tərəfləri (2 və ya daha çox tərəf olar bilər) neytral bir digər şəxs(lər) in vasitəçiliyi ilə aralarındakı mübahisəni həll edirlər. Məhkəmələrdən, hakimlərdən fərqli olaraq, mediatorlar qanunvericiliyin bu və ya digər normalarına əsaslanaraq qərar vermir, mübahisə tərəflərinin özlərinə ziddiyyətlərin həlli yollarının axtarılıb tapılmasında kömək edir, buna şərait yaradır. (16, 84) Mediator – bu qanunun tələblərinə uyğun olaraq peşəkar əsasda mediasiya prosesinin aparılması üçün tərəflərin cəlb etdiyi müstəqil fiziki şəxsdir. (14, 2.0.4-cü maddə)

Aktuallıq. Son dövrlərdə Azərbaycanda bu üsuldan istifadə etməklə mübahisələrin həllinə nail olunmaq üçün müəyyən tədbirlər həyata keçirilir. Mübahisələrin mediasiya üsulu ilə həlli üçün qanunvericilik bazası yaradılır. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi də bunun sübutudur. Həmçi-

nin 2019-2021-ci illər üçün Azərbaycanda mediasiya institutunun yaradılması üzrə tədbirlərin davam etdirilməsi, o cümlədən bu fəaliyyəti tənzimləyən normativ bazanın formalaşdırılmasının, beynəlxalq təşkilatların dəstəyi ilə pilot qaydada tətbiqinin və əhalinin bu sahədə maarifləndirilməsinin təşkil edilməsi Nazirlər Kabinetinə həvalə edilmişdir. (1, 6.6.5-ci maddə). Bundan başqa Belarus və Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirlikləri arasında əməkdaşlıq sahələrindən biri kimi hüquqi yardım göstərilməsi və mediasiya sistemlərinin təşkili və inkişafı (2, 2-ci maddə) müəyyən olunmuşdur.

Hazırda bu üsuldən istifadə etməklə mübahisələrin həlli praktikası olsa da, kifayət qədər deyil. Lakin görülən tədbirlər gələcəkdə mübahisələrin mediasiya üsulu ilə həllinin artacağına heç bir şübhə yeri qoymur.

MEDIATOR ÖZ FƏALİYYƏTİNİN NECƏ HƏYATA KEÇİRİR?

Mediasiya üsulu ilə mübahisələrin həll edilməsi üçün müxtəlif üsul və vasitələrdən istifadə oluna bilər. Həmin üsul və vasitələr mediatora, mübahisə tərəflərinə və mübahisə mövzusunə uyğun olaraq müəyyən olunur. Adətən, beşmərətibəli bir üsuldən istifadə üstünlük təşkil edir:

1. Mediator və mübahisə tərəflərinin prosesə hazırlığı; Bu mərhələdə mediator özü haqqında tərəflərə məlumat verir, tərəflərin məlumatı, prosedurun tərəflərə izah edilməsi, tərəflərin rolları, mediator(lar)ə ödəniş (Mediatorlar mediasiyəni həm ödənişli, həm də ödənişsiz əsasda həyata keçirirlər. (14, 26.2)) və digər xüsusi məsələlər qeyd olunur. (10, 3) Bu mərhələdə həm də mediator proses ərzində riayət olunmalı qaydalar haqqında da tərəflərə məlumat verməli və mediasiya prosesinə başlamaq üçün tərəflər müqavilə bağlamalıdır.

2. Prosesin başlaması; Bu mərhələdə mübahisəyə səbəb olan məsələ araşdırılır, aydınlaşdırılır. (10, 3)

3. Maraqların aydınlaşdırılması; Mübahisənin həlli üçün proses ərzində mediatorun tərəflərin hisslərini və hüquqi vəziyyətlərini anlaması üçün tərəflərlə birlikdə və (və ya) ayrı-ayrılıqda görüşlər keçirir. Bu mərhələdə mediator tərəfləri müşahidə edərək onlar arasında mübahisənin həllinə nail olunmasının mümkünlüyünü

yoxlayır.

4. Müzakirələrin başlanması; Müzakirənin həlli üçün təkliflər qiymətləndirilir.

5. Nəticə; Artıq bu mərhələdə mübahisənin həllinə nail olunub-olunmaması dəqiqləşir. (19, 30)

Mediasiya üsulundan istifadə etməklə mübahisənin həllinə nail olunduqda mübahisə tərəfləri “mübahisələrin tənzimlənməsi haqqında saziş” imzalayırlar. Mübahisənin tənzimlənməsi haqqında saziş – tərəflər arasında mübahisənin tənzimlənməsi məqsədilə keçirilən mediasiya nəticəsində tərəflərin əldə etdiyi yazılı sazişdir. (14, 2.0.3) Əgər tərəflər mübahisənin həlli üçün ortaq qərara gələ bilməmişlərsə, mübahisənin həllinə nail olunmamışdırsa, mediator tərəfləri belə saziş bağlamağa məcbur edə bilməz.

NİYƏ MEDIASIYA?

Mübahisələrin mediator yolu ilə həllinin müsbət cəhətləri:

- Mübahisələri qısa zaman içərisində həll etmək mümkündür. (19, 32-34) Mediasiya üsulu ilə mübahisənin həllinə müraciət edən tərəflər onların müraciətinə baxılması üçün məhkəmələrdə tələb olunan müddəti gözləməzlər. Mediator özünün üsul və vasitələrinə uyğun olaraq tərəflərlə razılaşdırılmış müddətdə prosesə başlayır.

- Məhkəmə xərclərindən tərəfləri azad edir. (19, 32-34) Mediatora müraciət etmək üçün məhkəmələrə müraciət edilməsi zamanı tələb olunan dövlət rüsumu ödənilmir.

- Mübahisənin həllinə mübahisə tərəfləri özləri bir-bəşə nəzarət edir. (19, 32-34) Başqa sözlə desək, mübahisələrin bu üsulla həlli zamanı “hakim” mübahisə tərəflərinin özləridir. Məhkəmə proseslərində əsas məsələ hakimi inandırmaqdır və nəticədə yalnız tərəflərdən biri hakimi inandırmaya nail olur, buna görə də xeyrinə qərar çıxarılmayan tərəf hakimin qəbul etdiyi qərarı çox zaman ədalətsiz hesab edir. Lakin mediasiya ilə mübahisənin həllində nəticə tərəflərdən asılıdır, mediasiya prosesinin nəticəsi tərəfi/tərəfləri qane etmirsə, yekun qərar qəbul etməyə bilər/bilərlər.

• Məsələ məxfi qalır. (19, 32-34) Mediasiya prosesi məhkəmə prosesindən fərqli olaraq qapalı keçirilir. Bütün məhkəmələrdə işlərin icraatı açıq aparılır. İşə qapalı iclasda baxılmasına yalnız o halda icazə verilir ki, məhkəmə açıq icraatın dövlət, peşə və kommertiya sirrinin açılmasına səbəb olacağını güman edir, ya da vətəndaşların şəxsi və ya ailə həyatının məxfiliyini qorumaq zərurətinin mövcudluğunu müəyyən edir. (14, 127-ci maddə, V hissə)

• Məhkəmələrin iş yükü azalır. (19, 32-34) Hazırda kimin nə hüquqi problemi varsa, məhkəməyə müraciət edir, çünki alternativ variant yoxdur, varsa da, ictimaiyyət arasında yetərinde “populyarlıq”, etibar qazanmayıb, bu da məhkəmələrin iş yükünün artmasına və beləliklə də mübahisələrin daha gec nəticələnməsinə səbəb olur. Mediasiya üsulu ilə mübahisənin həllinə müraciət edildiyi halda məhkəmələr artıq iş yükündən qurtula və icraatında olan işlərə daha tez müddətdə baxmağa nail ola bilər.

RİSKLƏR NƏLƏRDİR?

Aşağıdakı hallarda mübahisələrin mediator yolu ilə həllinin mənfə cəhətləri ortaya çıxır:

• Mübahisənin həllində tərəflərin hər biri “hakim” olduğuna görə ortaq qərar verilməyə bilər, (19, 34) bu isə artıq bu üsulla mübahisənin həllini mümkün deyil, lakin tərəflər bundan sonra məhkəməyə müraciət edə bilərlər.

• Mediator hər zaman mübahisə tərəflərini əlaqələndirməyə bilər. (19, 34) Əslində, bu məsələ artıq mediatorun peşəkarlığından asılıdır.

• Tərəflərdən biri kimin “səhv”, kimin “doğru” olduğunun müəyyənləşdirilməsini istəyirsə, (19, 34) mediasiyadan faydalanmaq əhəmiyyətsiz ola bilər, çünki mediasyanın məqsədi kimin “doğru”, kimin “yanlış” olduğunu ortaya çıxarmaq deyil, başqa sözlə mediasiya “cəzalandırmır”. Məhkəmə qərarları xeyrinə çıxan şəxslər özlərini “qalib” adlandırırlar, mediasiyada isə tərəflərin hər biri “qalib” olur.

• Tərəflərdən biri ictimaiyyətə mesaj vermək istəyirsə, (19, 34) mediasiya effektiv olmaya bilər. Mediasyanın məxfiliyi həmçinin özündə onun nəticəsinin də

məxfiliyini əhatə edir, belə ki, prosesin nəticəsi elan edilmədiyinə, ictimailəşdirilmədiyinə görə hüququn çəkilmə prinsipinin rolu azalır.

• Davam edən hüquq pozuntusunun olduğu və ya gələcək zərərin qarşısının alınması üçün hüquqi tədbirlərin görülməsi zərurəti yarandığı zaman (19, 34) mediasiyaya müraciət edilməsi yaxşı seçim olmaya bilər. Belə ki, məhkəmələrdə qeyd olunan hallar olduğu təqdirdə iddianı təmin etmək üçün müəyyən tədbirlər (əmlakın həbsdən azad edilməsi barədə iddia irəli sürülməsi halında həbs edilmiş əmlakın satışının dayandırılması, cavabdehin üzərinə əmlakın qorunub saxlanması ilə əlaqədar müəyyən vəzifələrin qoyulması və s.) (5) həyata keçirilə bilər, lakin mediatorun belə tədbirlər həyata keçirmək səlahiyyəti yoxdur.

MEDİASİYA HANSI SAHƏLƏRƏ TƏTBİQ OLUNA BİLƏR?

Ümumiyyətlə, mediasiya mübahisə olan hər bir sahəyə tətbiq oluna bilər. Mübahisənin hüquqla əlaqəsinin olmasına da ehtiyac yoxdur, elə mediatorun hüquqşünas olması da şərt deyil. Bununla belə, mediasyanın tətbiq dairəsi kimi mülki, əmək və ailə hüquq münasibətlərindən yaranan mübahisələrin tənzimlənməsi (14, 1.1) qeyd olunmuşdur. Mediasiya ilə mübahisələrin həllinin hələ çox yayılmadığını nəzərə alsaq, qanunvericilikdə mediasiya ilə mübahisənin həllinin məhdudlaşdırılması anlaşılır. Bu üsulla mübahisələrin həllinə nail olunduqca onun tətbiq sahələrinin inkişaf edəcəyi istisna oluna bilməz. Hətta Belçikada mediasiya 20 ilədək azadlıqdan məhrum etmə cəzasını nəzərdə tutan bütün cinayətlərə tətbiq oluna bilər. (4) Yəni, mediasiya ilə mübahisələrin həlli, əslində, sərhədsizdir, sadəcə formalaşması, tətbiq sahəsinin genişlənməsi üçün zamana, təcrübəyə və cəmiyyət üzvləri arasında etibar qazanmasına ehtiyac var.

MEDİASİYA ETİKASININ PRİNSİPLƏRİ: (9, 1-4)

1. Maraqların toqquşması - Mediatorun mübahisənin nəticəsində şəxsi, işgüzar, maddi və digər marağı varsa, prosesdən çəkilməlidir.

2. Səlahiyyətlik/peşəkar rol sərhədləri – Mediasiya prosesində mediatorlar səlahiyyətli və bilikli olmalıdır.

Bu mənada müvafiq standartlara və akkreditasiya sisteminə uyğun olaraq lazımı təlimlərin keçirilməsi, təhsilin təkmilləşdirilməsi və mediasiya vərdişlərinin, təcrübəsinin məcmusu başa düşülür. (13, 1.1) Mediator öz səlahiyyətlərinin sərhədlərini bilməli, öhdəsindən gələ bilməyəcəyi tapşırıqlar qəbul etməkdən çəkinməlidir.

3. Qərəzsizlik – Mediatorun qərəzsizliyi bir mübahisə tərəfinə digərinə nisbətdə daha yaxın əlaqəsinin olmasında özünü göstərir. (18, 65) Bu isə öz növbəsində mediatorun neytrallığı məsələsini ortaya qoyur. Mediator olmaq öhdəlik tələb edir və mediator prosesin əvvəlindən sonuna qədər öz qərəzsizliyini qorumaqdadır. Mediator bütün proses boyu öz sözləri, ifadə tərzini, bədən dili, ümumilikdə, prosesi idarə etməsi ilə mübahisə tərəf(lər)inə mövqeli yanaşma göstərməməlidir. Tərəflərə/məsələyə münasibətini gizlətmək mümkün olmadığı halda prosesdən çəkilməlidir.

4. Könüllülük – Bu, tərəflərə mübahisəyə səbəb olan məsələnin mediasiya üçün uyğun olub-olmaması barədə özlərinin qərar verməsinə imkan verir. (11, 92) Mediasiyanın könüllülüüyü özünü başdan sona qədər göstərməlidir, belə ki mübahisə tərəfləri mediasiya prosesinə cəlb olunmağa məcbur edilə bilməz və eyni zamanda mediasiya prosesinin davam etdirilməsinə məcbur edilə bilməzlər. Mediasiyanın tərəfləri mediasiyanın istənilən mərhələsində ondan imtina etmək hüququna malikdirlər. (14, 5.2) Mediasiyanın yekunu da elə məhz tərəflərin iradəsindən asılıdır, mediator onları hər hansısa qərar qəbul etməyə məcbur edə bilməz, onların qərarlarına təsir edə bilməz.

5. Məxfilik – Məxfilik mediasiyanın əhəmiyyətli və funksional bir tələbidir. (7, 316) Mediasiyanın əsası tərəflər arasındakı etibar hissəsinə söykəndiyinə görə bu güvənin özünü doğrultması üçün mediasiya prosesi məxfi aparılmalı, tərəflərin bu müddətdə ortaya qoyduqları və sırr olaraq saxlanması lazım olan ifadə və sənədlərin gizliliyi təmin edilməlidir. (8, 29) Tərəflər mediasiya prosesinin sonunda mübahisənin həllinə nail olmasalar və məhkəməyə müraciət etməyi seçsələr də, proses ərzində səsləndirdikləri fikirlərindən məhkəmə prosesində sübut kimi istifadə oluna bilməz. Bu isə artıq mediasiya prosesində tərəflərin rahat şəkildə fikirlərini, duyğularını ifadə etmələrinə və mediasiyanın effektivliyinə şərait yaradır. Mediator ictimai qa-

ydalar və qanunlar məcbur etməyənədək, mediasiyanın başlanması faktı da daxil olmaqla, prosesin nəticəsi və ya mediasiya ilə əlaqəli olan bütün informasiyanı məxfi saxlamalıdır. Tərəflərdən biri tərəfindən mediatora verilmiş informasiya icazəsiz və ya qanunun tələbi olmadan digər tərəfə açıqlana bilməz. (13, 4-cü maddə)

6. Zıyan vurmamaq – Mediator prosesi tərəflərə zıyan vuran, mübahisəni daha da alovlandıran şəkildə idarə etməkdən çəkinməlidir. Mediator hansı hallarda prosesə zərər bura bilər? – Psixologiya cəhətdən prosesin aparılmasına hazır olmaya bilər; prosesi aparmağa yetəri qədər hazır olmadığı mərhələdə mediatorluq edə bilər, prosesdən çəkilməli olduğu halda çəkilməyə bilər və s.

7. Öz müqəddəratını həll etmək – Mediator mübahisə tərəflərinin prosesdə iştirakını təmin etməlidir. Əgər tərəflərdən biri prosesdə iştirak edə bilmirsə, mediatorun prosesə başlamaması, başlayıbsa da, prosesə xitam verməsi tələb olunur. (20) Nəticə etibarilə, söz hər zaman tərəflərin olmalıdır, mediator sadəcə onlara istiqamət verməlidir, eyni zamanda mediator proses ərzində tərəflərin birinin dominant olmasının da qarşısını almalı, belə hal baş verdikdə dərhal lazımi tədbir görməli, prosesin normal gedişini təmin etməlidir.

8. Məlumatlı razılıq – Bu, şəxsin bilərəkdən və könüllü olaraq həkim və ya hüquqşünas kimi peşəkarlar tərəfindən tövsiyə olunan şərtləri qəbul etməsini təsvir edən hüquqi termdir. (12, 705-706) Mediasiya prosesində səslənən fikirlər, mübahisənin həll yolları, alternativ qiymətləndirmə və s. hər bir tərəf üçün aydın olmalı, tərəflər kifayət qədər məlumata malik olmalıdırlar. Mübahisə tərəflərinin birində məlumat boşluğu olduğu halda mediator ona belə informasiyaları haradan/necə əldə edəcəyi ilə bağlı istiqamət verə bilər.

9. Üçüncü şəxslər qarşısında məsuliyyət – Mediator yalnız mübahisə tərəflərinə deyil, mübahisə tərəfi olmayan şəxslərə də zıyan vurmamağı nəzərə almalıdır. Mediator prosesi apararkən bəzi məsələlərdə mübahisənin həmin mübahisə ilə birbaşa əlaqəsi olmayan üçüncü şəxslərə təsiri haqqında mübahisə tərəflərindən soruşmalı, onları müzakirələr zamanı bir və ya bir çox üçüncü tərəfin maraqlarını təmin etməyə təşviq etməlidir. Bu, körpü salınması, yolların çəkilməsi və s.

kimi ictimaiyyətə birbaşa təsiri ola biləcək məsələlərə aiddir.

10. Dürüstlük – Mediasiyanın ən önəmli şərtlərindən birini də mediatorun dürüstlüyü təşkil edir. Mediator prosesin ilk mərhələsindən son mərhələsinə qədər mübahisə təflərinə dürüst davranmalıdır. Mediatorun dürüstlüyü özünü mübahisə tərəflərinə özü ilə bağlı verdiyi məlumatda (təcrübəsi), ödənişlə bağlı məsələdə, mübahisənin həlli üçün lazım ola biləcək informasiyanın mübahisə tərəflərinə aydın edilməsi və s. kimi hallarda göstərir. Mediasiya prosesində dürüstlük yalnız işin peşəkarlıq hissəsini təşkil etmir, həm də praktiki nəticələrə malikdir. Dürüst müzakirə məsələləri həll etməyə və prosesdə potensial mənfəi nəticələri qarşısını almağa kömək edir. (17, 10)

NƏTİCƏ:

Mediasiya ilə mübahisələrin həll edilməsi digər üsullarla mübahisələrin həll edilməsi üsulları ilə müqayisədə mübahisənin daha tez, tərəflər üçün daha rahat və dostcasına həllinə gətirib çıxarır. Bu üsul tərəflərin könüllü və öz müqəddaratlarını təyin etməklə mübahisələrin həllinə söykəndiyinə görə mübahisə tərəflərinin hər biri üçün də əlverişli vəziyyət yaradır və onların maraqlarına qulluq edir.

Həmçinin Mediasiya İnstitutunun formalaşması mediasiyanın əsas özəyi olan mediatora tələbat yaradır. Mediasiya prosesində hüquqşünasın iştirakı bir şərt olmasa belə, hüquqşünas mediatorların olması qaçınılmazdır, bu isə öz növbəsində hüquqşünaslıq ixtisası üzrə təhsil alan/almış şəxslər üçün əlavə seçim imkanı yaradır.

Xüsusən də Azərbaycan kimi mənəvi dəyərlərə önəm verən bir ölkədə mediasiya problemlərin həllində uğurlu bir vasitə ola bilər. Mediasiyada hüquq və mənəvi birləşmənin hökm sürməsi bunu söyləməyə imkan verir. Məlumdur ki, hələ qədimdən insanların bir problemi olduğu zaman “ağsaqqal”lara müraciət edərək problemlərinin həllinə nail olunmuş. Müasir dövrdə isə həmin “ağsaqqal”ları mediatorlar əvəz edə bilər.

Mediasiyanın kifayət qədər tanınması və kamil mediatorların yetişməsi/yetişdirilməsi cəmiyyətdə mediasiya ilə mübahisələrin həllinin mümkünlüyünə inam yarada bilər və mübahisələrin həlli üçün məhkəmə deyil, mediatorlara müraciət etmək kimi ictimaiyyət arasında yeni bir baxış əmələ gətirə bilər.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYATLAR:

1. Azərbaycan Ədliyyəsinin İnkişafına dair 2019–2023-cü illər üçün Dövlət Proqramının Təsdiq Edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Sərəncamı, (19 dekabr, 2018)
2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi ilə Belarus Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Arasında Əməkdaşlıq haqqında Saziş, (10 oktyabr, 2017)
3. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, (noyabr, 1995)
4. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 37.4, 39.1.9, 40.2 və 41.7-ci Maddələrinin Şərh Edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun Qərarı, (15 iyul, 2011)
5. Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 157 və 158-ci Maddələrinin Bəzi Müddəalarına dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun Qərarı, (14 mart, 2018)
6. Beynəlxalq Kommersiya Razılaşdırıcı Proseduru üzrə UNCITRAL Nümunəvi Qanunu (2002)
7. Christopher W. Moore, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, Issue 4, (2016)
8. Çiğdem Yazıcı Tıktık, *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*, Doktora Tezi, (2010)
9. David A. Hoffman, *Ten Principles of Mediation Ethics*
10. Felix Steffek LL.M (Cambridge), *Mediation in the European Union: An Introduction*, (İyun, 2012)
11. Justice Kelly, “Alternative Dispute Resolution and the Commercial Court” *Arbitration and ADR Review*, Issue 2, (2010)
12. Michael T. Colatrella Jr., *Informed Consent in Mediation: Promoting Pro Se Parties’ Informed Settlement*

ment Choice while Honoring the Mediator's Ethical Duties, (2014)

13. Mediatorların Davranışı haqqında Avropa Məcəlləsi, (2004)

14. Mediasiya haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu (Layihə)

15. Milli İqtisadiyyat və İqtisadiyyatın Əsas Sektorları üzrə Strateji Yol Xəritələrinin Təsdiq Edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Fərmanı, (6 dekabr, 2016)

16. Natiq Abdullayev, Mübahisələrin Alternativ Həlli Üsulları, Bakı, (2019)

17. Robert J. Burns, Jr. Mediation Techniques and Why Honesty is Always the Best Policy

18. Su-Mi Lee, Mediator Impartiality and Mediator Interest, (2013)

19. Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı, (sentyabr, 2017)

20. (Tim Hedeem, Ensuring Self-Determination through Mediation Readiness: Ethical Considerations, (iyul, 2003)), <https://www.mediate.com/articles/hedeemT1.cfm>

